

เอกสารประกอบการสอน รายวิชา สัมมนาศิลปกรรมศาสตร์

เรื่อง แนวคิด กระบวนการ และการนำเสนอในการสัมมนาทางศิลปกรรมศาสตร์

อ.ดร.อวิสตากานต์ ภูมิ

1. ความหมายและความสำคัญของการสัมมนาทางศิลปกรรมศาสตร์

การสัมมนาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อภิปราย วิเคราะห์ และนำเสนอองค์ความรู้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์หรือสาขาวิชาที่ศึกษา โดยผู้เข้าร่วมสัมมนามีบทบาทสำคัญในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนเรียนรู้จากความคิดเห็นและประสบการณ์ของผู้อื่น สำหรับศิลปกรรมศาสตร์ การสัมมนามีลักษณะเฉพาะ เนื่องจากเป็นศาสตร์ที่ผสมผสานทั้งความรู้เชิงทฤษฎี ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะเชิงปฏิบัติ และการแสดงออกทางศิลปะ ดังนั้น การสัมมนาทางศิลปกรรมศาสตร์จึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการนำเสนอข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเท่านั้น แต่ยังสามารถนำผลงานศิลปะ การแสดง ดนตรี การออกแบบ สื่อดิจิทัล หรือผลงานสร้างสรรค์มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการนำเสนอและอภิปรายได้

การเรียนรายวิชาสัมมนาศิลปกรรมศาสตร์จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนานักศึกษาในหลายด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ นักศึกษาสามารถศึกษาค้นคว้าและสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมศาสตร์ ด้านการคิดวิเคราะห์ นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ประเด็นทางศิลปะอย่างมีเหตุผลและเชื่อมโยงแนวคิดต่าง ๆ ได้ ด้านการสื่อสาร นักศึกษาสามารถนำเสนอความคิดเห็นและผลงานต่อสาธารณะได้อย่างชัดเจน ด้านความคิดสร้างสรรค์ นักศึกษาสามารถนำองค์ความรู้ไปพัฒนาแนวคิดหรือผลงานสร้างสรรค์ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น นักศึกษาได้เรียนรู้การอภิปราย การรับฟังความคิดเห็น และการให้ข้อเสนอแนะอย่างสร้างสรรค์ กล่าวได้ว่า การสัมมนาเป็นพื้นที่สำคัญในการพัฒนานักศึกษาจาก “ผู้รับความรู้” ไปสู่ “ผู้สร้างและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้” ทางศิลปกรรมศาสตร์

2. ลักษณะของหัวข้อสัมมนาทางศิลปกรรมศาสตร์

หัวข้อสัมมนาที่ดีควรเป็นหัวข้อที่มีความชัดเจน มีประเด็นให้ศึกษาและอภิปราย และมีความสัมพันธ์กับองค์ความรู้หรือปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในวงการศิลปกรรมศาสตร์ หัวข้อสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นสำคัญได้ เช่น

2.1 ประเด็นด้านประวัติศาสตร์และพัฒนาการทางศิลปะ

เป็นการศึกษาความเป็นมา การเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการของศิลปะแต่ละยุคสมัย เช่น พัฒนาการของดนตรีไทย และดนตรีตะวันตกในประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงของศิลปะการแสดงในสังคมไทย พัฒนาการของศิลปกรรมร่วมสมัยอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกต่อศิลปกรรมไทย

2.2 ประเด็นด้านทฤษฎีและแนวคิดทางศิลปกรรม

มุ่งศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หรือหลักการที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์และวิเคราะห์ผลงาน เช่น สุนทรียศาสตร์กับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ แนวคิดศิลปะร่วมสมัย ศิลปะกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับสังคม

2.3 ประเด็นด้านการสร้างสรรค์ผลงาน

เน้นกระบวนการคิด การทดลอง และการพัฒนาผลงาน เช่น กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรม การผสมผสานศิลปะแขนงต่าง ๆ Creative Process ในงานศิลปกรรม

2.4 ประเด็นด้านศิลปกรรมกับเทคโนโลยี

เทคโนโลยีมีบทบาทต่อวงการศิลปกรรมมากขึ้น ทั้งในด้านการผลิต การเผยแพร่ และการเข้าถึงผลงาน เช่น ศิลปะดิจิทัล AI กับการสร้างสรรค์งานศิลปะ สื่อสังคมออนไลน์กับการเผยแพร่ผลงานศิลปิน เทคโนโลยีเสมือนจริงกับศิลปะการแสดง

3. กระบวนการจัดทำสัมมนา

การจัดทำสัมมนาควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การนำเสนอมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปสู่การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดหัวข้อ

นักศึกษาควรเลือกหัวข้อที่มีความสนใจ มีความเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาของตนเอง และสามารถค้นคว้าข้อมูลได้อย่างเพียงพอ การกำหนดหัวข้อควรตอบคำถามว่า ต้องการศึกษารื่องอะไร เหตุใดจึงเลือกศึกษาประเด็นนี้ ประเด็นดังกล่าวมีความสำคัญอย่างไร ผลจากการศึกษาจะนำไปใช้ประโยชน์อย่างไร

ขั้นที่ 2 การศึกษาค้นคว้า

นักศึกษาควรค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ เช่น หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ฐานข้อมูลทางวิชาการ และแหล่งข้อมูลจากหน่วยงานหรือสถาบันที่เกี่ยวข้อง การค้นคว้าไม่ควรเป็นเพียงการรวบรวมข้อมูล แต่ควรนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ และสังเคราะห์ เพื่อให้เกิดข้อสรุปหรือมุมมองของผู้ศึกษาเอง

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนนี้เป็นหัวใจสำคัญของการสัมมนา นักศึกษาควรพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูลจากหลายแหล่ง และตั้งคำถามเชิงวิเคราะห์ เช่น ข้อมูลแต่ละแหล่งมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร แนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ทางศิลปกรรมได้หรือไม่ มีข้อจำกัดของแนวคิดหรือผลงานดังกล่าวอย่างไร นักศึกษามีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอย่างไร

ขั้นที่ 4 การจัดทำสื่อและนำเสนอ การนำเสนอควรออกแบบให้เหมาะสมกับเนื้อหา โดยอาจใช้ PowerPoint, Canva, วิดีโอ ภาพถ่าย ตัวอย่างผลงาน เสียงดนตรี หรือการสาธิตการปฏิบัติจริง ที่สำคัญคือ “สื่อช่วยเสริมการพูด ไม่ใช่ทำหน้าที่แทนผู้พูด” สไลด์ที่ดีควรมีข้อความกระชับ อ่านง่าย และใช้ภาพหรือสื่อที่ช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจประเด็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 5 การอภิปรายและสรุปผล

หลังการนำเสนอ ผู้ฟังควรมีโอกาสซักถาม แสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนมุมมองกับผู้นำเสนอ ผู้นำเสนอควรรับฟังความคิดเห็นด้วยทัศนคติที่เปิดกว้าง และสามารถตอบคำถามโดยอาศัยข้อมูล หลักการ และเหตุผลทางวิชาการ

4. องค์ประกอบของการนำเสนอสัมมนาที่มีประสิทธิภาพ

การนำเสนอสัมมนาที่ดีควรประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่

4.1 เนื้อหา (Content)

เนื้อหาต้องถูกต้อง มีความน่าเชื่อถือ และตรงตามวัตถุประสงค์ของหัวข้อ ควรมีการเรียบเรียงจากประเด็นพื้นฐานไปสู่ประเด็นที่ซับซ้อน และมีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลอย่างเหมาะสม

4.2 ผู้พูด (Presenter)

ผู้พูดควรมีความเข้าใจในเนื้อหาอย่างแท้จริง ไม่ควรอ่านสไลด์ตลอดเวลา ควรใช้ภาษาที่เหมาะสม มีน้ำเสียงชัดเจน สบตาผู้ฟัง และใช้ภาษากายเพื่อสร้างความน่าสนใจ สำหรับนักศึกษาศิลปกรรมศาสตร์ “การสื่อสารด้วยเสียง” ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญ เพราะน้ำเสียง จังหวะการพูด การเน้นคำ และการเว้นจังหวะ สามารถช่วยสร้างความเข้าใจและอารมณ์ร่วมให้แก่ผู้ฟังได้

4.3 สื่อประกอบ (Visual and Supporting Media)

สื่อควรมีความสัมพันธ์กับเนื้อหา เช่น ภาพผลงานศิลปะ คลิปวิดีโอ ตัวอย่างเสียง แผนภาพ ตาราง หรืออินโฟกราฟิก โดยควรเลือกใช้เท่าที่จำเป็นและไม่ทำให้ผู้ฟังเสียสมาธิ

4.4 การมีส่วนร่วมของผู้ฟัง (Audience Engagement)

การสัมมนาที่ดีไม่ควรเป็นการสื่อสารทางเดียว แต่ควรเปิดพื้นที่ให้ผู้ฟังมีส่วนร่วม เช่น การตั้งคำถาม การอภิปราย การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรือกิจกรรมสั้น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อ

5. มารยาทและจริยธรรมในการสัมมนาทางศิลปกรรมศาสตร์

การสัมมนาทางวิชาการจำเป็นต้องคำนึงถึงจริยธรรมในการใช้ข้อมูลและการนำเสนอผลงาน โดยเฉพาะการเคารพสิทธิของเจ้าของผลงานและทรัพย์สินทางปัญญา นักศึกษาควรปฏิบัติตามนี้ อ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลทุกครั้ง

ไม่คัดลอกผลงานหรือข้อความของผู้อื่นโดยไม่ระบุแหล่งที่มา เคารพลิขสิทธิ์ของภาพ เพลง วิดีโอ และผลงานศิลปะ

นำเสนอข้อมูลตามข้อเท็จจริง ไม่บิดเบือนข้อมูลเพื่อสนับสนุนความคิดเห็นของตนเอง เปิดรับความคิดเห็นที่แตกต่างใช้ถ้อยคำสุภาพและเคารพผู้ร่วมสัมมนา แยกแยะระหว่าง “ข้อเท็จจริง” “ความคิดเห็น” และ “การตีความ” ให้ชัดเจนจริยธรรมทางวิชาการจึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้การสัมมนาเกิดประโยชน์ต่อทั้งผู้เรียน ผู้สอน และวงการศิลปกรรมศาสตร์

6. แนวทางการอภิปรายและการตั้งคำถาม

การตั้งคำถามเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้การสัมมนาเกิดการเรียนรู้เชิงลึก คำถามที่ดีไม่จำเป็นต้องเป็นคำถามที่ยากที่สุด แต่ควรเป็นคำถามที่นำไปสู่การคิด วิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ตัวอย่างคำถาม ได้แก่ คำถามเพื่อทำความเข้าใจ แนวคิดสำคัญของหัวข้อนี้คืออะไร?

เหตุใดผู้วิจัยหรือศิลปินจึงเลือกใช้แนวทางดังกล่าว? คำถามเพื่อการวิเคราะห์ แนวคิดดังกล่าวมีข้อดีและข้อจำกัดอย่างไร? ผลงานดังกล่าวสะท้อนบริบททางสังคมหรือวัฒนธรรมอย่างไร?

คำถามเพื่อการประยุกต์ใช้ แนวคิดนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการสร้างสรรค์ผลงานในปัจจุบันได้อย่างไร?

หากนำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้ในบริบทประเทศไทย จะเกิดผลอย่างไร? คำถามเพื่อการต่อยอด

หากมีการศึกษาต่อจากประเด็นนี้ ควรศึกษาเรื่องใด? ประเด็นดังกล่าวสามารถพัฒนาไปสู่ผลงานสร้างสรรค์หรืองานวิจัยได้อย่างไร?

7. สรุป

รายวิชาสัมมนาศิลปกรรมศาสตร์มีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนานักศึกษาให้สามารถค้นคว้า วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสื่อสารองค์ความรู้ทางศิลปกรรมศาสตร์ได้อย่างเป็นระบบ การสัมมนาจึงมิใช่เพียงการเตรียมข้อมูล แล้วนำเสนอหน้าชั้นเรียน แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ นักศึกษาศิลปกรรมศาสตร์ควรตระหนักว่า ความรู้ทางศิลปะไม่ได้เกิดขึ้นจากทฤษฎีเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่าง ความรู้ ประสบการณ์ การปฏิบัติ ความคิดสร้างสรรค์ และบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

ดังนั้น การสัมมนาที่มีคุณภาพควรนำไปสู่คำถามสำคัญว่า “สิ่งที่เราเรียนรู้จากศิลปะ สามารถนำไปสร้างความเข้าใจ สร้างผลงาน และสร้างคุณค่าใหม่ให้แก่สังคมได้อย่างไร?” คำถามดังกล่าวจะช่วยให้นักศึกษาเปลี่ยนจากการเป็นเพียงผู้ศึกษางานศิลปกรรม ไปสู่การเป็นผู้ที่สามารถ คิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์ และสื่อสารองค์ความรู้ทางศิลปกรรมศาสตร์อย่างมีคุณค่า